7.11.2022

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 8.11.2022 klo 10.15 / 10.30

**HE 111/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavia edustajakanteita koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi**

Edustajakannedirektiivi on osa EU:n Kuluttajat parempaan asemaan hanketta, jonka syynä oli tarve parantaa kuluttajalainsäädännön toimeenpanoa. Kun elinkeinonharjoittaja rikkoo EU:n kuluttajalainsäädäntöä ja lainvastaisesta menettelystä aiheutuu kuluttajille menetyksiä, säännösten tehokas täytäntöönpano edellyttää, että myös kollektiiviset kuluttajamenetykset hyvitetään sen ohella, että lainvastaisen toiminta saadaan loppumaan. Vaikutusarviointidokumentin SWD/2018/096 final - 2018/089 (COD) mukaan EU:n kuluttajasäännösten vastainen toiminta aiheuttaa merkittäviä kuluttajamenetyksiä ja vääristää kilpailua. Vaikutusarvioinnissa lähteenä olleen tutkimuksen European Commission, Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency, *Study on measuring consumer detriment in the European Union : executive summary*, Publications Office, 2017, https://data.europa.eu/doi/10.2818/581911 mukaan kuluttajamenetykset hyvitysten hakemisen jälkeenkin ovat ainakin 20 miljardia ja voivat olla jopa 58 miljardia. Niissä maissa, joissa oli hyvitysten hakemiseksi järjestelmiä, ne eivät EU:n selvityksen mukaan olleet tarpeeksi tehokkaita hyvitysten saamiseen kuluvan ajan, kustannusten ja prosessien monimutkaisuuden takia. EU:n vaikutusarvioinnin mukaan yksi kolmesta syystä kuluttajalainsäädännön rikkomiseen on se, että kuluttajien massahyvitystapauksissa ei ole tarpeeksi toimivia tapoja edistää hyvitysten toetutumista. Siksi tarvitaan toimenpiteitä kollektiivisten menettelyjen parantamiseksi massahyvitysasioissa edustajakannedirektiivillä.

Hallituksen esityksen mukainen malli ei Suomessa anna kuluttajille tosiasiassa parempaa kollektiivista hyvitysmahdollisuutta kuin nykyinen järjestelmä, mikä ei vastaa direktiivin tavoitteita. Hallituksen esitys pohjautuu ratkaisuun, jonka mukaan kuluttaja-asiamies jatkossakin joutuu hakemaan markkinaoikeudesta ensin kieltoa lainvastaiselle menettelylle ja sitten erillisessä ryhmäkanneprosessissa kuluttajille hyvityksiä aiheutuneista menetyksistä. Mahdollinen kielto ei mitenkään velvoita kuluttajamenetysten hyvittämiseen, vaikka kuluttajamenetykset olisivat määriteltävissä yksinkertaisesti ja toistuisivat samansisältöisinä kaikkien kohteena olleiden kuluttajien kohdalla. kuten asian laita on usein kuluttajamenetyksistä puhuttaessa.

Hallituksen esityksen malli ei toimikaan käytännössä kuluttajien eduksi menetysten hyvittämisessä. Prosessiekonomisesti valittu malli ei ole perusteltu. Kahden eri prosessin järjestelmä vie kantajalta aikaa ja

resursseja, joten kynnys ryhmäkanteen nostamiseen on iso, joten malli ei myöskään edistä yritysten vapaaehtoista sitoutumista hyvityksiin tarvittaessa. Kunkin kuluttajan on vielä erikseen ilmoittauduttava ryhmäkanteeseen niin kutsutun opt in -periaatteen mukaisesti.

Esitettyä jäykkää järjestelmää on perusteltu hallituksen esityksessä sillä, että sujuvampi ratkaisu merkitsisi muutoksia tuomioistuimia koskevaan lainsäädäntöön. Direktiivien täytäntöönpano merkitsee usein tarvetta tehdä muutoksia lainsäädäntöön. Kuitenkin markkinaoikeus on jo nyt toimivaltainen käsittelemään hyvitysasiaa kiellon yhteydessä esimerkiksi silloin, kun elinkeinonharjoittaja hakee toiselle elinkeinonharjoittajalle kieltoa hyvän liiketavan vastaisesta menettelystä tai kyse on tekijänoikeudellisesta asiasta tai liikesalaisuuksien käsittelystä. Miksi tämä ei toimisi kuluttaja-asioissa?

Verrattuna tilanteeseen ennen edustajakannedirektiiviä ainut muutos on se, että markkinaoikeuskäsittely keskeyttää vanhentumisen direktiivin piiriin kuuluvissa tapauksissa. Kielto- ja hyvitysasiat kulkevat edelleen kahtena eri prosessina eri tuomioistuimissa asian laadusta riippumatta hitaasti ja kalliisti. Luontevaa olisi, että jos sovintoratkaisua yrityksen kanssa ei synny ja kuluttaja-asiamies joutuu viemään lainvastaisen menettelyn markkinaoikeuden käsiteltäväksi, markkinaoikeus voisi samalla ottaa kantaa kuluttajille kuuluviin hyvityksiin.

Hallituksen esitys ei nykymuodossaan toteuta edustajakannedirektiivin tavoitteita. Esitetty järjestelmä ei toimi siihen tarvittavan ajan, kustannusten ja prossien monimutkaisuuden takia eli esitys rakentuu juuri niille seikoille, jotka EU:n mukaan heikentävät kuluttajien kollektiivisten menetysten hyvittämistä.

Anja Peltonen
kuluttaja-asiainneuvos

Liitteet PowerPoint -esitys